

УДК 904.01:911.37–032.5(477.83–25)“15/17”

АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ У СЕРЕДМІСТІ ЛЬВОВА НА ВУЛИЦІ КРАКІВСЬКІЙ, 6–12 У 2010 РОЦІ

Назарій ВОЙТОВИЧ

Марія ВОЙТОВИЧ

Іван НАЗАР

Науково-дослідний центр “Рятівна археологічна служба”

Інституту археології НАН України,

вул. Винниченка, 24, Львів, 79008, Україна,

e-mail: ras91@ukr.net

Подано результати рятівних археологічно-архітектурних досліджень на вулиці Краківській, 6–12 у Львові у 2010 році. Під час досліджень виявлено залишки кам’яниць XVI–XVIII ст., 32 різночасові об’єкти, стратиграфічні нашарування та численний рухомий матеріал XII–XIX ст.

Ключові слова: Львів, вул. Краківська, археологічні дослідження, кам’яниця, керамічний матеріал.

У вересні–грудні 2010 р. Львівська експедиція НДЦ “Рятівна археологічна служба” Інституту археології НАН України продовжила рятівні дослідження на розі вулиць Краківська–Вірменська у м. Львові, замовником яких було ТзОВ “Виробниче підприємство Будінвест”. Дослідження ділянки, які розпочала ще 2007 р. експедиція під керівництвом В. Шишака, були зосереджені в її південній частині. У результаті розкопок відкрито фундаментні залишки кам’яниць № 6, 8 [Шишак, Войтович, Могитич, 2009, с. 394–403]. Протягом 2010 р. експедиція під керівництвом Н. Войтовича проводила археологічні розкопки у центральній частині ділянки, на місці колишніх кам’яниць № 8, 10 та частково № 12. У серпні–листопаді 2011 р. роботи були продовжені у північній частині ділянки на місці кам’яниці № 12.

Вірменська вулиця належить до найдавніших транспортних комунікацій Львівського Середмістя. Вона розміщена в його північній частині і вперше згадана у документах Львова під 1441 р. [Мельник, 2002, с. 147]. Іноземні мандрівники залишили згадки про те, що забудова вулиці Вірменської була однією з кращих у місті. У XV ст. тут вже встановлено кам’яне брукування, водопостачання та зливну каналізацію. До створення архітектурного ансамблю долучилися найкращі львівські будівничі. Дерев’яна готична забудова Вірменської вулиці (як і всього Львова) повністю знищена пожежею 1527 року. Із цього часу розпочалася переважно кам’яна забудова, виконана у

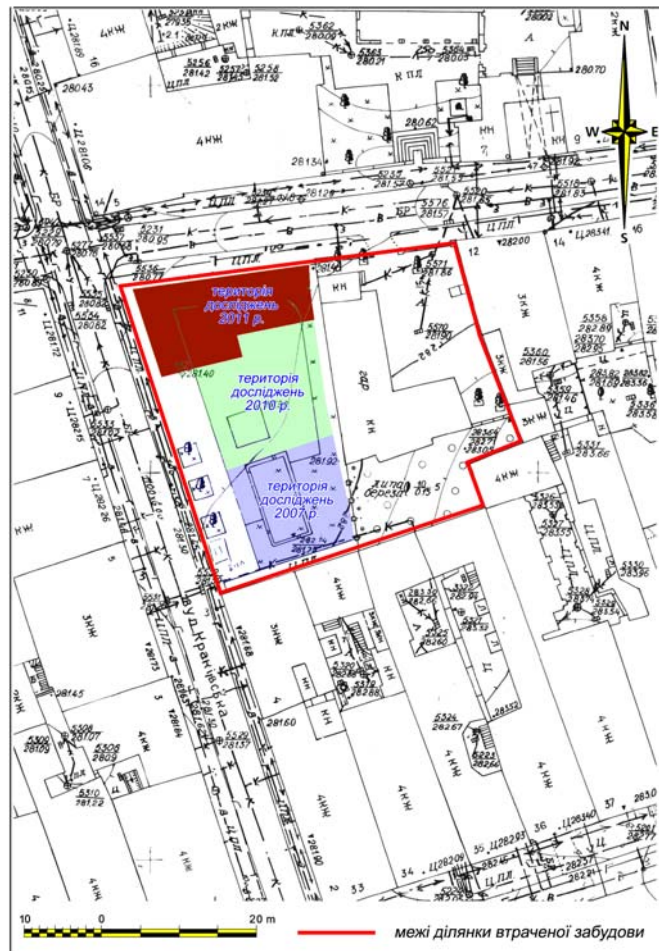

Рис. 1. Територія досліджень 2007, 2010, 2011 років.

Fig. 1. Area of excavations in 2007, 2010, 2011.

ренесансному стилі. Кам'яниці споруджували видовженими і виходили до вулиці вузкою стороною. Переважно вони були дво- та триповерхові, шириною в три вікна, часто із дахом, що спадав до центру будинку із ринвою. У XVII–XVIII ст. вулиці міста активно перебудовували, проводили перепланування і об'єднання, зводили додаткові поверхи будинків. Через це ренесансний стиль багатьох споруд зазнав вагомих змін або повністю втрачений.

Первісна назва вулиці Краківської – Татарська, або Поганська. Назва походить від того, що тут, при Краківській брамі, споруджено декілька будинків татар [Зіморевич, 2002, с. 53; Крип'якевич, 1991, с. 74]. У 1403 р. за наказом литовського князя Вітовта татар вигнали із території міста на околиці [Крип'якевич, 1991, с. 74]. Сучасна назва вулиці вперше трапляється у 1441 р. і

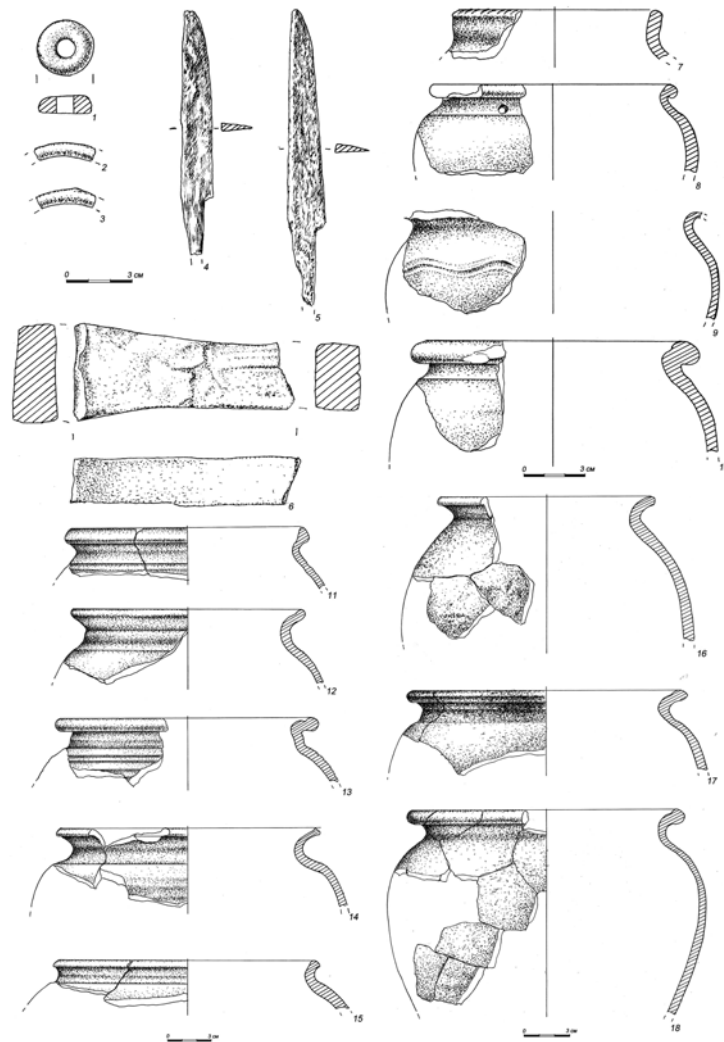

Рис. 2. Індивідуальні знахідки та фрагменти керамічних виробів XII–XIII ст.

Fig. 2. Exclusive artifacts and fragments of pottery, 12th-13th centuries.

походить від того, що вулиця була початком великого шляху на Краків, який продовжувався сучасною вул. Городоцькою [Мельник, 2002, с. 122].

Кам'яниці, що розмішувалися на ділянці археологічних досліджень, на розі вулиць Краківська–Вірменська мали нумерацію 6, 8, 10 і 12. На плані Львова XVIII ст. вони відповідають номерам: 150, 149, 148 та 147. Для них характерна стандартна схема планування XVI–XVII ст.: входні сіни, сходи, кухонний блок, тильна ізба, біля неї – прохід у подвір'я, далі офіцина.

У 2010 році на черговій ділянці закладено розкоп, розмірами 17×16 м. Розкоп розбитий на сітку квадратів, розмірами 2×2 м, та поділений на чотири сектори поперечними мурами. На всій території ділянки верхній шар був представлений будівельним сміттям, що утворилось у результаті розбирання житлових будинків на початку ХХ ст. Будівельне сміття нерівномірно залягало на глибину 1,4–4,5 м. Під ним на різних глибинах виявлено залишки мурів будинків № 8 (частина, недосліджена у 2007 р.), 10 та частково 12. Нумерація повздовжнім мурам надана парна, поперечним – непарна. Опис розкриттів подаємо по секторах.

Сектор 1 зосереджений у квадратах І-К, південним боком примикає до ділянки, дослідженої у 2007 р. На глибині 3,1 м біля муру № 6 виявлено дерев'яну сходинку, розмірами 1,6×0,25 м. Нижче від неї, на глибині 3,3 м, відкрито залишки підлоги, розміром 2,0×5,8 м, виконаної з цегли, розмірами 19×19×6 см. Центральна частина підлоги відсутня. Цеглу такого типу використовували у внутрішніх приміщеннях у ХVІІ ст. З південного боку підлога примикає до муру № 25, коронка якого виявлена на одному з нею рівні. Для встановлення культурних нашарувань нижче цегляної підлоги, в її центральній зруйнованій частині, закладено траншею 1, розмірами 3,0×0,7 м та глибиною 1,3 м, у результаті чого у її стінках зафіксовано котлован споруди (об'єкт 20).

Між мурами № 25, 27, всередині підвальних приміщень, на глибині 3,65 м відкрито вимощений камінням майданчик, розмірами 4×1 м, датований ХVІІ ст. Мощення виконане з необробленого каменю-пісковіку різного формату. Ймовірно його призначення – підлога підвальних приміщень. Поруч із нею, у квадраті К/8, закладений **шурф 1**, розмірами 1,2×1,2 м. У ньому вдалося зафіксувати стратиграфічні нашарування ХV–ХVІ ст. Вони складаються із шару перепаленої глини коричневого кольору, сірого супіску із вмістом дрібних уламків цегли та горілого прошарку.

До муру № 6 із західного боку примикає склепіння, розташоване у квадратах І-Й/7 на глибині 2,8 м. Виконане з цегли, розміром 29×14×7 см. У його верхній частині збереглися залишки дерев'яних сходів. Його поява пов'язана із переплануванням підвальних приміщень у ХІХ ст.

На глибині 4,5 м після вибирання шару будівельного сміття, у західній частині сектора, виявлені культурні нашарування, які утворилися в результаті функціонування підвальних приміщень у ХVІІ – початку ХХ ст. За своїм складом вони представлені: горілим шаром з дрібними фрагментами цегли, потужним шаром битої цегли, шаром біло-зеленкуватого піску з уламками цегли, жовтим мергелем з вугликами та материком – світло-сірим мергелем. Материк у цьому секторі неоднорідний – у західній частині мергелева глина, у східній – пісок. На рівні материка у секторі виявлено три об'єкти (№ 18–20).

Сектор 2 розташований у квадратах Ж-3. На глибині 3,15 м виявлено коронки муру № 23, вимощені з каменів пісковіку та вапняку різного формату.

До нього із західного боку примикає фрагмент гвинтоподібної сходової клітки, виготовленої з цегли, форматом $29 \times 14 \times 6,5$ см. Самі сходи виконані із дубових дощок, розмірами $25 \times 8 \times 5$ см, що заходять у пази. Окрім цього тут виявлено залишки трьох дверних прорізів, пороги яких зафіксовані на глибині 4,35–4,45 м.

Культурні нашарування на рівні підвальних приміщень за вмістом аналогічні до сектора 1. Глибина залягання материка – 4,45–4,7 м. На його рівні у секторі 2 виявлено об'єкти 21–29.

Сектор 3 зосереджений на місці кам'яниці № 10 у квадратах Е-С. На рівні підвалів тут виявлений непорушний стратиграфічний шар XVII–XIX ст. на глибині 4,5 м, що складається із сірого супіску з вмістом значної кількості вугликів та дрібних уламків цегли. Його максимальна потужність становить 0,15 м. Материк представлений світло-коричневим піском; на його рівні виявлено об'єкти 30–32.

У східній частині сектора на ділянці розмірами $2,0 \times 2,5$ м, збереглися культурні шари XII–XVI ст., де виявлено об'єкти 3 і 6. Зафіксований стратиграфічний профіль складається зі світло-сірого супіску із вмістом вугликів, сіро-коричневого супіску з вмістом вугликів, уламків битої цегли з великою кількістю артефактів XV–XVI ст., коричневого супіску з вкрапленнями невеликої кількості вугликів та кераміки XII–XIII ст.

Окрім цього, у секторі закладено два шурфи: шурф 2 під мурами 7, 17 та шурф 3 біля муру 5.

Шурф 2, розмірами $1,0 \times 1,0$ м, закладений з південного боку у місці стику мурів 7 та 17 на глибину 1,0 м. Встановлено, що підшва муру 7 залягає на глибину 5,5 м від умовного “0,00”

Шурф 3, розмірами $1,0 \times 1,0$ м та глибиною 0,8 м, закладений з північного боку муру 5, у результаті чого вдалося виявити підшву муру на глибині 5,3 м від умовного “0,00”.

Сектор 4 розміщений на місці кам'яниці № 12 у квадратах А-Д. Заповнення підвальних приміщень, як і в попередніх секторах, складається із потужного шару будівельного сміття, який залягав до глибини 4,0 м. Далі роботи у цьому секторі були призупинені через складні погодні умови. Повністю досліджена у секторі 4 невелика ділянка у перешийку, що вела у внутрішній дворик між будинками № 10 і 12. Тут виявлено 15 об'єктів XII–XIII ст. та зафіксовано аналогічні з сектором 3 шари XII–XVI ст. Максимальна потужність залягання культурних шарів XV–XVI ст. становить 0,55 м, XII–XIII ст. – 0,50 м. Глибина залягання материка у “шиї” становить 3,35–3,50 м від умовного “0,00”. У перешийку виявлено значну кількість речового матеріалу, що представлений переважно фрагментами керамічного посуду XII–XVI ст. Також тут виявлено пряслице з рожевого шиферу (рис. 2, 1), два фрагменти скляних браслетів (рис. 2, 2, 3) та три ножі XII–XIII ст. (рис. 2, 4, 5), а також фрагмент стремени XIV ст.

Загалом на дослідженій ділянці на рівні материка виявлено 32 різночасових об'єкти:

Об'єкт 1 знайдено у квадратах 9–10/Е на глибині 3,35 м від умовного “0,00”. Північна стінка об'єкта зруйнована муром 15 будинку № 12. Форма об'єкта в плані чотирикутна із заокругленими кутами та прямими стінками, розмірами 0,80×0,65 м, глибиною 0,3 м. Дно нерівне, із заглибленням з північного боку. Заповнення однорідне – темно-сірий супісок із вмістом значної кількості дрібних вугликів та обмазки. В об'єкті виявлено кружальну кераміку. Кераміка представлена трьома фрагментами стінок доброго випалу коричневого та сірого кольорів. Керамічна маса із домішкою значної кількості піску. За зовнішніми ознаками та керамічною масою цей матеріал датуємо XII–XIII ст.

Об'єкт 2 розташований у квадратах 9–10/Е на глибині 3,30–3,35 м від умовного “0,00”. Об'єкт має вигляд рову, розміром 2,4×0,2 м, із заглибленням у материк на 0,1 м. Стінки плавно заокруглені до низу. На дні виявлено невеликі заглиблення від шести стовпових ямок, діаметром 6–10 см та заглибленням від дна об'єкта на 2–5 см. Південна стінка об'єкта частково перерізана об'єктом 9. У заповненні, що складалося із темно-сірого супіску, рухомого матеріалу не виявлено.

Об'єкт 3 зафіксовано на межі квадратів 10–11/Ж на глибині 3,4 м. Це овальна у плані яма, розмірами 0,60×0,55 м. Дві стінки пошкоджені спорудженням муру 17 та вибиранням котловану під підвальні приміщення. Дно нерівне, із заглибленням у материк на 0,2 м. Заповнення об'єкта складається з двох шарів. Верхній шар – темно-сірий супісок, зі значною кількістю дрібних вугликів, фрагментами кісток домашніх тварин та стінок посуду. Нижній шар становив стерильний темно-сірий супісок. Загалом тут виявлено два фрагменти кісток домашніх тварин та дві стінки посуду. Кераміка кружальна, сірого кольору із домішкою крупнозернистого піску у керамічній масі. Внутрішня поверхня вкрита кіптявою. Матеріал характерний для XII–XIII ст.

Об'єкт 4 локалізований у квадратах 11/Е-Є та зафіксований на глибині 3,35–3,40 м. Це овальна у плані яма, північна частина якої зруйнована муром 15, а східна стінка частково врізана в об'єкт 7. Стінки плавно переходять у рівне дно ями, завглибшки 0,1 м. Біля північно-східного краю виявлено невелике овальне заглиблення, діаметром 0,22 м та глибиною 0,06 м. Серед темно-сірого супіску, що заповнював об'єкт, окрім дрібних вугликів, виявлено два фрагменти стінок посуду. Виявлена кружальна кераміка XII–XIII ст. цеглясто-сірого та темно-сірого кольорів із вмістом у керамічній масі крупнозернистого піску.

Об'єкт 5 виявлений неподалік від об'єкта 4 у квадраті 11/Є на глибині 3,35 м. За формою це видовжено овальна яма, розмірами 0,7×0,3 м із пологими стінками та нерівним дном, що заглиблювалась у материк на 0,15 м. На дні зафіксовані три невеликі заглиблення. Заповнення однорідне і складалося з темно-сірого супіску із невеликими вкрапленнями вугликів. Рухомого матеріалу не виявлено.

Рис. 3. Керамічні вироби з об'єктів 6, 21–23 (1–9), скляні посудини з культурного шару (13–19), та фрагменти кахлів (10–12) XVIII–XIX ст.

Fig. 3. Pottery from objects 6, 21–23 (1–9), glassware from cultural layer (13–19) and fragments of tiles (10–12), 18th–19th centuries.

Об'єкт 6, як і об'єкт 3, розміщений на південь від муру 17 у квадраті 11/Ж. У плані яма підпрямокутна, південна стінка якої зруйнована під час вибирання котловану під підвальні приміщення. Уціліла частина об'єкта має розміри 1,1×0,9 м, із заглибленням у материк на 0,5 м. Стінки вертикальні, західна стінка на рівні дна дещо розширюється. Заповнення об'єкта неоднорідне, і складається із шарів світло-сірого, сірого та темно-сірого супісків із вкрапленнями різної кількості дрібних вугликів, вапна, прошарків сизого

262 ISSN 2078–6093. Археологічні дослідження Львівського університету. 2012. Випуск 14–15

мергелю та шматків обмазки. Дно нерівне, злегка заглиблюється у східній частині. У заповненні виявлено 15 фрагментів кераміки, 5 фрагментів кісток тварин (кабана та великої рогатої худоби) і фрагмент точильного бруска. Кераміка кружальна із домішкою значної кількості крупнозернистого піску, коричнево-сірих кольорів, типова для XII–XIII ст. Серед виявлених фрагментів кераміки одне вінце (рис. 3, 2) датуємо XV ст. Імовірно, що знахідка потрапила у заповнення випадково, оскільки виявлена на глибині 0,00–0,10 м від рівня виявлення об'єкта. Другий фрагмент вінця (XII–XIII ст.) відхилений на зовні, із заокругленими та піднятими вгору краями, у результаті чого сформована виїмка для покривки. Серед керамічних знахідок знайдено два фрагменти плоских денців горщиків. Точильний брусок виготовлений із каменю-пісковіку. Дві робочі поверхні сильно зашлифовані (рис. 3, 1).

Об'єкт 7 розташований на межі квадратів 10–11/Е–Є та зафіксований на глибині 3,35–3,40 м від умовного "0". Він має аморфну у плані форму, звужені до низу стінки та нерівне дно. Розміри об'єкта становлять 0,9×0,8 м, із заглибленням у материк на 0,1 м. У центральній частині на дні виявлено невелику стовпову яму, розмірами 0,20×0,12 м та глибиною відносно дна 7,0 см. Заповнення однорідне і складалося із темно-сірого супіску із вкрапленнями дрібних фрагментів вугликів. Рухомого матеріалу не виявлено.

Об'єкт 8 зафіксований у квадратах 10–11/Є на глибині 3,4 м, біля муру 17, яким майже повністю зруйнував об'єкт. Уціліла частина, розмірами 2,0×0,2 м, має неоднорідні стінки та нерівне дно. На дні виявлено три невеликі сліди від стовпових ямок, діаметрами 0,10–0,12 м. У північно-західній частині об'єкт максимально заглиблюється у материк на 0,3 м. Заповнення складалось із темно-сірого супіску дрібних фрагментів обмазки та вугликів, без вмісту рухомого матеріалу.

Об'єкт 9 зафіксовано на глибині 3,35 м у квадраті 9/Є, частково перерізаний північною стінкою об'єкта 2. Він має наближену до овалу форму із пологими стінками та нерівним дном. Ширина об'єкта становить 0,50×0,24 м, глибина – 0,1 м. У заповненні, що складалося із темно-сірого супіску з вкрапленнями вугликів та дрібних фрагментів обмазки рухомого матеріалу не виявлено.

Об'єкт 10 знайдений на глибині 3,45 м у квадраті 8/Є, становить овальну у плані яму, північна стінка якої перерізана муром 15. Стінки похилі, дно рівне, максимальна ширина об'єкта – 0,54 м, довжина – 0,32 м, глибина – 0,07 м. Заповнення – темно-сірий супісок із вкрапленнями вугликів. Рухомого матеріалу не виявлено.

Об'єкт 11 залягав на глибині 3,45 м у квадраті 8/Є. Об'єкт має аморфну у плані форму, значна частина якого перерізана муром 15. Стінки пологі, дно нерівне, і знижується у північному напрямі. Розміри об'єкта становили 0,80×0,22 м, глибина – 0,1 м. Об'єкт заповнював темно-сірий супісок із вкрапленнями вугликів. Рухомого матеріалу не виявлено.

Поруч із об'єктами 10 та 11 була група із шести об'єктів невеликих розмірів (**об'єкти 12–17**), можливо, залишки від стовпових ям. Їхні контури зафіксовані на глибині 3,45–3,50 м у квадраті 8/Є. Заповнення всіх об'єктів становить однорідний темно-сірий супісок із вкрапленнями вугликів. Рухомого матеріалу не виявлено. Певну систему у розташуванні цих об'єктів важко простежити.

Об'єкт 12 має овальну у плані форму, діаметром 0,14 м та глибиною 0,05 м, із пологими стінками та рівним дном.

Об'єкт 13 мав видовжено-овальну форму, розмірами 0,22×0,16 м та глибиною 0,08 м. Стінки пологі, дно рівне.

Об'єкт 14 наближений у плані до овальної форми, мав звужені до низу стінки та похиле дно. Діаметр – 0,16 м, глибину 0,12 м від рівня дна.

Об'єкт 15 мав видовжено-овальну форму, похилі стінки та рівне дно. Розміри ями – 0,2×0,14 м, глибина – 0,05 м.

Об'єкт 16 наближений у плані до прямокутної форми, із заокругленими кутами, звуженими до низу стінками та рівним дном. Розміри ями – 0,21×0,12 м, глибина – 0,06 м.

Об'єкт 17 овальної форми, стінки пологі, дно рівне. Розміри – 0,14×0,12 м, глибина – 0,05 м.

Наступні об'єкти зафіксовані у секторі 1 на місці підвальних приміщень.

Під час зачистки сектора 1 виявлено скупченням битої цегли на горілому прошарку, що міг утворитися унаслідок пожежі. Завал видовженої форми, розмірами 0,7×2,6 м. Після зняття завалу на мергелевому матеріку виступили контури **об'єкта 18**. Він зафіксований на глибині 4,85–4,90 м від умовного “0,00”. Форма об'єкта дугоподібна, довшою стороною орієнтована у напрямі захід–схід. Розміри 1,4×1,1 м, глибина – 0,58 м від рівня виявлення. Зі східного боку зафіксовано сходинок-уступ підпрямокутної форми із двома заокругленими кутами. Розміри уступки 0,58×0,40 м, а глибина – 0,15 м. Стінки пологі, дно рівне. Біля північно-східної стінки виявлене овальне заглиблення розмірами 0,33×0,36 м та глибиною 0,23 м. Заповнення цієї ями на відміну від решти становив гумусований, майже чорний, суглинок із вкрапленнями шматків вугликів, битої цегли та кераміки зі шматками мергелевої глини. У південній частині об'єкта зафіксовано контури струхлявілої бочки, діаметром 0,5 м, заповненої будівельним сміттям. Загалом заповнення об'єкта 18 складалось із темно-сірого суглинку із вмістом мергелевої глини, вугликів та речових знахідок. Тут виявлено керамічні фрагменти посуду, скляні вироби, скарб монет, що був загорнутий у тканину, та католицький медальйон XVIII ст. На аверсі медальйона зображено погруддя Ісуса Христа у профіль, з довгим хвилястим волоссям і сяючим німбом над головою – образ Ісуса Збавителя, на реверсі – погруддя чоловіка у профіль. На голові волосся поголене під тонзуру, над головою німб; одягнутий у габіт з капюшоном. Перед обличчям святого –

264 ISSN 2078–6093. Археологічні дослідження Львівського університету. 2012. Випуск 14–15
розп'яття, що поміщене на престолі. Довкола зображення святого скорочений напис, що складається із рельєфних крапок та літер: ●S●●●CA● (рис. 4).

Виявлений скарб складався із 16 монет: один срібний півторак 1626 р. карбування та 15 шелягів 1659–1668 рр. Серед виявленої кераміки (п'ять фрагментів) вдалося виділити такі форми посуду: два горщики, миска та покривка. Один із горщиків мав збережену стрічкову ручку. Вінця горщика вертикальні, краї заокруглені. Зовнішня поверхня орнаментована розписом, що виконаний червоною фарбою. Денце іншого горщика плоске, зовнішня поверхня частково вкрита зеленою поливою. Миска представлена фрагментом вінець, відхилених на зовні, із заокругленими краями цеглястого кольору. Внутрішня поверхня вкрита білою поливою, поверх якої коричневою нанесено горизонтальні смуги. Виявлена покривка конічної форми, цеглястого кольору. Ручка округла, випукла. Скляні вироби репрезентують два фрагменти штофу. Вони виготовлені із гутного скла світло-зеленого відтінку, поверхня вкрита блакитною патиною. Горловина пряма, краї заокруглені. Діаметр вінець – 3,1 см. Горловина плавно переходить у плечика. Штоф прямокутний у перетині, розмірами 11,85×9,50 см. Загалом виявлений об'єкт датуємо другою половиною XVII – першою половиною XVIII ст.

Рис. 4. Медальйон XVIII ст.
Fig. 4. Medallion, 18th century.

Об'єкт 19 виявлений у квадраті 6/Й на глибині 4,9–5,0 м від умовного “0,00”. У плані об'єкт овальної форми, із пологими стінками та майже рівним дном, розмірами 2,80×1,34 м. Глибина від рівня виявлення становить 0,6 м. Його північна стінка залягає під підшовою муру 5. Заповнення складається із рихлого мергелю світло-сірого кольору з вмістом значної кількості вугликів та шматків цегли. У заповненні об'єкта виявлено велику кількість кераміки. Посуд у видовому складі представлений горщиками, макітрами та кухлями. Останні у трьох екземплярах, два з яких мають цілий профіль. Перший коричневого кольору, у зламі – сірого (рис 5, 8). Вінця вертикальні, краї заокруглені. Діаметр вінець – 12,5 см. Шийка не виражена. Зовнішня поверхня частково вкрита білим нальотом, злегка задимлена та орнаментована чотирма заглибленими горизонтальними смугами. Ручка виробу плоска, стрічкова, зігнута в петлю та прикріплена до центральної частини кухля. Денце плоске, діаметр – 8 см. Висота – 14,5 см. Інший, також коричневого кольору, у зламі – сірого. Вінця злегка відхилени на зовні, краї косо

зрізані, відтягнуті в сторони. На краях вінець сформована лійка (рис. 6, 7). Діаметр вінець – 10,3 см. Шийка добре виражена, вертикальна, плавно переходить у випукле тіло посудини. На зовнішній поверхні збереглися сліди білого ангобу. Зовнішня поверхня в центральній частині виробу орнаментована рифленням та частково задимлена. Ручка плоска, стрічкова, прямокутна в перетині, зігнута в петлю та прикріплена до виробу в центральній частині. Денце плоске, діаметр – 7,8 см, висота – 16,3 см.

Горщики цеглястого та коричневого кольорів, у зламі (переважно) світло-сірого кольору. У багатьох випадках поверхня вкрита білим ангобом. Цікавою знахідкою цієї категорії є мініатюрний горщик цеглястого кольору, зовнішня і частково внутрішня поверхні вкриті світло-зеленою поливою (рис. 5, 6). Його вінця відхилені на зовні, краї підняті вгору, косо зрізані. Діаметр вінець – 4,4 см. Шийка добре виражена, увігнута дугою. Зовнішня поверхня орнаментована рифленням. Тіло посудини максимально випукле в центральній частині виробу. Денце плоске, діаметр – 6,65 см, висота – 6,45 см. Макітри репрезентують два фрагменти денця цеглястого та чорного кольорів. Виявлений матеріал датуємо XVI ст.

Об'єкт 20 виявлений після демонтажу цегляної бруківки XVII ст. у східній частині сектору 1 на глибині 3,6–3,7 м у квадратах 9–10/І-Й. На рівні виявлення він мав неправильну прямокутну форму. Об'єкт по середині (із півночі на південь) перетинала траншея 1. Після зняття культурного шару, завтовшки 0,2 м, форма об'єкта стала прямокутною, довшою стороною простягалася із заходу на схід. У результаті досліджень встановлено, що його південна стінка зруйнована спорудженням муру 25, тому уцілілі розміри становлять 4,5×1,9 м та глибиною 0,9 м. Заповнення неоднорідне, верхній шар залягав на глибину 0,3–0,4 м і представлений світло-сірим супіском із вмістом великих шматків цегли, вугликів та мергелевих прошарків. Нижче зафіксовані шари супісків сіро-цеглястого, світло-сірого, світло-коричневого та темно-сірого кольорів із вмістом вугликів, шматків цегли, кераміки та каменю-пісковіку. Окрім цього, у заповненні траплялися шматки обвугленого дерева, максимальні розміри якого становили 0,40×0,25×0,03 м, що були розміщені без будь-якої системи, найімовірніше це залишки дерев'яного перекриття. У центральній частині об'єкта, біля муру 25, зафіксовано завал глиняної обмазки, що перемішаний зі світло-цеглястим супіском, товщина завалу становить 0,56 м. Тут виявлено значну кількість кераміки в ошлакованому стані. Східна стінка полого, плавно спускалась до рівного дна. У цьому місці знайдено декілька фрагментів кераміки XII–XIII ст. Можливо, споруда перерізала більш ранній давньоруський об'єкт унаслідок чого повністю знищила його. Північна та західна стінки – майже вертикальні, злегка звужуються до низу. При північній стінці частково збереглися дерев'яні дошки, що у вертикальному положенні укріплювали стінки від осипання, оскільки будівля була збудована у частині ділянки, де материк виступав у вигляді піску. На піщаному, рівному дні

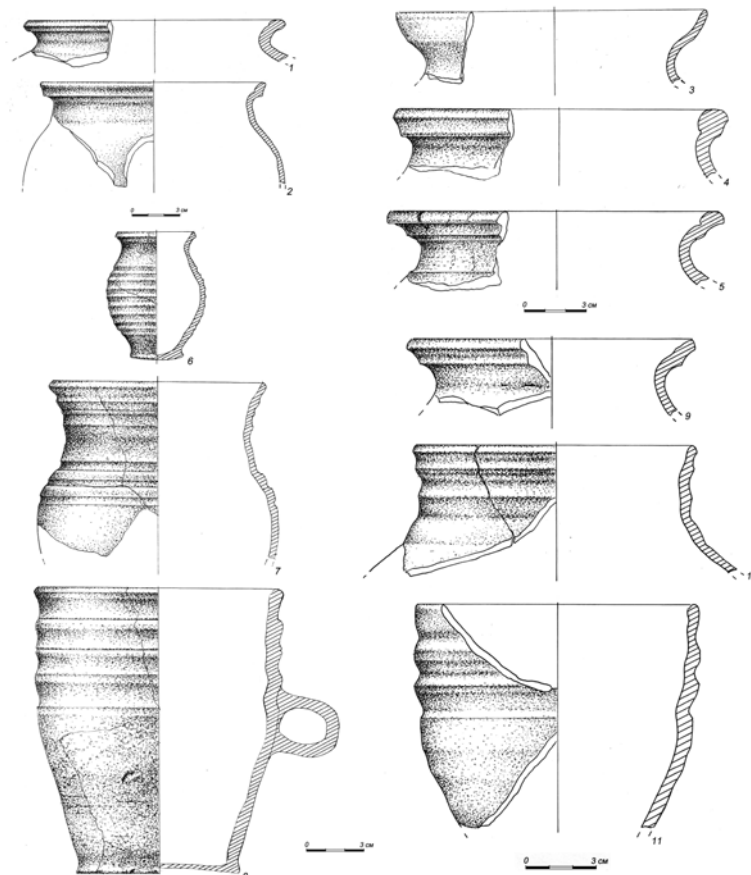

Рис. 5. Фрагменти керамічних виробів з об'єктів 19, 20.

Fig. 5. Fragments of pottery from objects 19, 20.

подекуди збереглися дошки, що вкривали долівку, а при північній стінці на відстані 1,4 м один від одного – три овальні стовпові ями, розмірами 0,25–0,30 м та глибиною 0,4 м. Найімовірніше, що виявлений об'єкт використовували як господарську будівлю.

У заповненні об'єкта виявлено значну кількість керамічних знахідок, що представлені фрагментами посуду (рис. 5, 1–5; 6, 1, 4, 5), переважно стінки горщиків. Серед цієї категорії знахідок вдалося відновити форму шести посудин. Вони переважно світло-коричневого, коричневого кольорів, у зламі – світло-сірого. Їх вінця відхилені на зовні, косо або горизонтально зрізані. Під краями вінця нанесені один (рис. 6, 4) або два (рис. 6, 2) горизонтальні рельєфні пояски. Шийка добре виражена, увігнута дугою. На переході шийки в плечика зовнішня поверхня посудин орнаментована двома, чотирма горизонтальними заглибленими смугами чи рифленням (рис. 6, 3). На всіх горщиках поверхня вкрита білим ангобом або частково задимлена. Своєрідний орнамент, нанесений

на горщику, цеглясто-коричневого кольору (рис. 6, 5). У нього на краях вінець зовнішньої поверхні та переході шийки в плечика нанесений орнамент, виконаний штампованою косою смугою насічок та горизонтального рифлення. На горщику на поверхні плічок частково збереглася плоска, петельчаста ручка (рис. 6, 2). Інший горщик (рис. 6, 1) має дещо нетипову форму. Його поверхня світло-коричневого кольору. Горловина доволі висока, циліндрична, краї якої заокруглені. Шийка плавно переходить у випукле тіло посудини. Верхня частина зовнішньої поверхні орнаментована горизонтальним рифленням. Серед керамічних знахідок значна кількість фрагментів посуду зазнала вторинної термічної дії (можливо, наслідок пожежі), у зв'язку з чим їхня поверхня вкрита різних розмірів тріщинками, подекуди рихла та деформована. Яскравим екземпляром таких знахідок є горщик цеглястого кольору (рис. 6, 7), у зламі – темно-сірого. Його вінця злегка відхилені на зовні, краї заокруглені, із двома рельєфними горизонтальними поясками. Шийка добре виражена, увігнута дугою. Зовнішня поверхня вкрита білим ангобом та в центральній частині виробу орнаментована рифленням, а також вкрита дрібними тріщинками та дуже сильно деформована.

Серед керамічних виробів виявлено дві покоришки сіро-коричневого кольору, їхня поверхня частково задимлена. Форма конічна, дашкоподібна. Краї заокруглені, із відступом, вертикальні. Діаметр покоришок – 7,5 см та 7,2 см. Ручка покоришок округла, по центру вгнута всередину. Враховуючи керамічну масу та форми посуду, матеріал із заповнення об'єкта датуємо другою половиною XIV–XV ст. Потрібно відзначити, що серед уламків кераміки виявлено одну ліпну боковину світло-коричневого кольору. Її керамічна маса із домішкою великої кількості жорстви. Окрім цього, виявлено декілька фрагментів кераміки, що чітко датуються XII–XIII ст.

Об'єкт 21 зберігся фрагментарно, розмірами 1,02×0,66 м. Він зафіксований у секторі 2 в квадраті 6/1 на глибині 4,55–4,65 м від умовного "0,00". Його північна частина частково зруйнована, тому на підставі даних, якими володіємо, можна припустити, що його форма овальна, дно нерівне, західна стінка полого, східна – вертикальна. Заповнення однорідне, що складається із темно-сірого супіску та шматків вугликів. Серед заповнення виявлено два екземпляри скляного шлаку та вінця горщика світло-сірого кольору. Вінця відігнуті на зовні, краї заокруглені, під якими нанесений горизонтальний рельєфний поясок (рис. 3). Шийка добре виражена, увігнута дугою. Поверхня частково ошлакована (наслідок високої температури). Діаметр горщика становить 20 см. Знахідки датуємо XVII–XVIII ст.

Об'єкт 22 виявлений у секторі 2 у квадратах 7–8/И-І на глибині 4,45–4,60 м. Об'єкт вигнутий зі сходу на північний захід дугою, північна сторона якого збільшується і має форму видовжено-прямокутну. Розміри становлять 2,00×1,84×3,40×2,83 м, глибина – 0,30–0,42 м. Стінки пологі, плавно переходять у нерівне дно. Із півночі він частково пошкоджений спорудженням

268 ISSN 2078–6093. Археологічні дослідження Львівського університету. 2012. Випуск 14–15

об'єкта 23, з півдня – об'єктом 25. Заповнення неоднорідне, верхній шар складається із жовтої глини із дрібними вкрапленнями вугликів та глини. По середині об'єкта на глибині 0,15–0,20 м зафіксовано шар від перетлілого дерева. Нижче залягав шар сірого супіску із вкрапленнями вапняку, каміння та цегли, під ним шар жовтої глини та білого піску з вмістом дрібних камінців. У заповненні виявлений рухомий матеріал, що представлений фрагментами посуду та литовським шелягом 1661 р. карбування. Посуд складається з фрагментів горщиків, макітер та покришки. Один із виявлених вінець горщиків білого кольору (рис. 3, 3), внутрішня поверхня вкрита світло-зеленою поливою, відігнуті на зовні краї якого заокруглені. Зовнішня поверхня під краями вінця орнаментована двома врізними та мальованими червоною фарбою горизонтальними смугами. Один із датуючих екземплярів вінця темно-сірого кольору, у зламі – світло-сірого (рис. 3, 9). Його вінця відігнуті на зовні, краї манжетоподібні, із виїмкою для покришки. Боковини посуду сірого та коричневого кольорів, завтовшки 0,55–0,95 см. Вінця макітри темно-сірого кольору, сильно відігнуті на зовні, краї косо зрізані (рис. 3, 8). Шийка виробу добре виражена, увігнута дугою. Виявлений фрагмент покришки темно-сірого кольору, конічної форми із надігнутими всередину, заокругленими краями. Виявлений об'єкт можна пов'язувати із переплануванням підвальних приміщень у другій половині XVII ст.

Об'єкт 23 виявлений на межі квадратів 8–9/І на глибині 4,4–4,5 м у секторі. Північна сторона об'єкта перерізана муром 5. На рівні виявлення його форма у плані становить півовал неправильної форми, розмірами 2,2×1,3 м та завглибшки 0,6 м. На завершальному етапі встановлено, що форма об'єкта прямокутна із заокругленими кутами, рівними стінками та злегка похилим дном. Заповнення неоднорідне, що складається з сірого та темно-сірого супісків із вкрапленнями вапна, каміння та цегли. Окрім цього, у заповненні виявлено декілька фрагментів керамічного посуду. Проте зафіксовані знахідки становлять змішаний комплекс матеріалу, оскільки серед виробів XV ст. (п'ять фрагментів) виявлено фрагмент вінця та денця горщиків XVII–XVIII ст. Матеріал XV ст. представлений уламками горщиків, макітри та фрагмент горщикоподібної кахлі. Вінця горщика (рис. 3, 5) сіро-коричневого кольору, відігнуті на зовні, краї манжетоподібні, із виїмкою для покришки. Шийка добре виражена, увігнута дугою. Діаметр вінця горщика становить 22 см. Вінце макітри сильно відігнуте на зовні, краї горизонтально зрізані, темно-сірого кольору (рис. 3, 6). Швидше за все господарська яма XV ст. пізніше була знищена спорудженням муру та подальшими перевлаштуваннями підвальних приміщень у XVII–XVIII ст., на що вказує стратиграфічне нашарування заповнення та рухомий матеріал.

Об'єкт 24 неправильної дугоподібної форми зі звуженими по середині стінками та розхиленими при закінченні, який зафіксований у квадраті 9/І на глибині 4,4–4,5 м від умовного “0,00” у секторі 2. Розміри об'єкта становлять 1,66×1,16 м, мінімальна ширина по центру становить 0,38 м. Стінки пологі, що

переходять у заокруглене дно, глибиною 0,4 м. Заповнення однорідне, складається з темно-сірого супіску із вкрапленнями товченої цегли та каміння. Рухомий археологічний матеріал складається із трьох коронних шелягів 1659–1667 років карбування, двох фрагментів кераміки та двох уламків скляних виробів. Фрагменти вінець миски білого кольору, відігнуті на зовні, краї заокруглені. Зовнішня поверхня орнаментована штампованою косою сіткою та вкрита жовтою поливою. Діаметр вінець становить 28 см і датується XVII–XVIII ст. Скляні вироби представлені горловиною та сильно вгнутих усередину денцем пляшки.

Об'єкт 25 зафіксований у секторі 2 на глибині 4,6–4,7 м у квадраті 7/І, північна стінка якого частково перерізає об'єкт 22. Він має близьку до овальної у плані форму, звужені до низу стінки та нерівне дно. Розміри становлять 0,95–0,74 м. У заповненні, що складається з сірого мергелю із вкрапленнями каміння та шматків цегли виявлений рухомий матеріал, що представлений трьома фрагментами посуду XVII–XVIII ст. Кераміка білого та сірого кольорів. Виявлені вінця горщика вертикальні, їх краї заокруглені. Шийка добре виражена, косо зігнута. Внутрішня поверхня вкрита світло-зеленою поливою, зовнішня – орнаментована горизонтальними заглибленими смугами та частково вкрита зеленою поливою. Діаметр – 18 см.

Об'єкт 26 виявлено у квадраті 7/І на глибині 4,6 м у секторі 2. Це округлої форми господарська яма, діаметром 0,46 м, глибиною 0,52 м. Серед заповнення, що складається із темно-сірого супіску з вкрапленнями вугликів та шматків цегли виявлено фрагменти керамічного посуду XV ст., що складається з трьох фрагментів вінець горщиків та покришки, а також скляним гутним вінцем синього кольору. Поверхня скляного вінця сильно вкрита темно-коричневою патиною. Вінця горщиків темно-сірого та білого кольорів. Вінця останнього вертикальні, краї заокруглені, під якими нанесений горизонтальний рельєфний пояс. Шийка виробу добре виражена, вертикальна. Зовнішня поверхня орнаментована смугою червоної фарби. Внутрішня поверхня вкрита світло-зеленою поливою. Діаметр горщика становить 18 см. Виявлений фрагмент покришки сірого кольору. Форма посудини конічна, краї заокруглені, діаметром 14 см.

Об'єкт 27 знайдений на межі квадратів 5–6/І-І на глибині 4,85–4,90 м у секторі 2. Він має аморфну у плані форму, пологі до низу стінки та нерівне дно. Розміри об'єкта – 2,26×1,84 м. Максимальна глибина у південно-західній частині до 0,28 м. До південно-західної стінки примикає об'єкт 29. У заповненні, що складається із супіску жовто-сірого кольору з вкрапленнями дрібних вугликів та каміння, виявлено фрагмент стрічкової ручки та вінця горщика світло-коричневого кольору, у зламі – світло-сірого, які відігнуті на зовні. Краї вінець заокруглені, під ними нанесений горизонтальний рельєфний пояс. Шийка добре виражена, косо зігнута. Поверхня вкрита білим ангобом. Діаметр посудини – 16 см. Виявлений матеріал датується XV ст. Об'єкт 27 можна

інтерпретувати як залишки господарської будівлі XV ст., що згодом частково знищена спорудженням підвальних приміщень будинку № 10.

Об'єкт 28 зафіксований на відстані 0,1 м від об'єкта 27 у квадраті 6/І на глибині 4,90–4,98 м у секторі 2. Він має овальну форму, розмірами 0,38×0,32 м, із пологими стінками та нерівним дном, глибиною 0,1 м від рівня виявлення. Заповнення однорідне, складається із темно-сірого супіску із вкрапленнями значної кількості вугликів. Рухомого матеріалу не виявлено, проте цей об'єкт можна інтерпретувати як стовпову яму, яка вкопана у материк, унаслідок чого перерізано дерев'яну дошку, що була частиною внутрішнього інтер'єру підвалу. Тому, виявлену стовпову яму, датуємо не раніше XVIII ст.

Об'єкт 29 зафіксований на глибині 4,9 м на межі квадратів 5–6/І у секторі 2. Це овальної форми стовпова яма, розмірами 0,8×0,6 м, по центрі якої зберігся вертикальний сосновий стовбур, діаметром 0,12 м. Він виступав вище від рівня виявлення об'єкта на 1 м. Стінки вертикальні, заокруглені при дні, дно нерівне. На рівні дна сосновий стовбур був обкладений великими шматками каменю-пісковіку. Заповнення складалося зі світло-сірого супіску із вмістом шматків битої цегли та каміння. Рухомого матеріалу не виявлено. Об'єкт 29, як і об'єкт 28, можна пов'язувати із перевлаштуваннями підвальних приміщень у XVIII–XIX ст.

Об'єкт 30 виявлений у квадраті 3/9 на глибині 4,7 м у секторі 3. У плані форма об'єкта овальна, розмірами 1,1×0,9 м, південна сторона об'єкта перерізана муром 21. Стінки звужуються до низу, дно рівне, глибина 0,6 м. Заповнення об'єкта складається з супіску темно-сірого кольору із вмістом вугликів та шматків цегли, під яким залягав горілий прошарок. Виявлений речовий матеріал складається з фрагментів гончарного посуду та двох горловин скляних посудин. Керамічні вироби представлені вінцями, боковинами, ручками та денцями горщиків. Більшість посудин темно-сірого кольору, проте є знахідки коричневого та білого кольорів. Виявлені вінця вертикальні, із заокругленими краями. Шийка горщиків добре виражена, косо зігнута. Зовнішня поверхня виробів орнаментована горизонтальним валиком, штампованими насічками та врізною хвилюю. Заслужують на увагу скляні горловини від посудин для зберігання рідин, що виготовлені із гутного скла. Скло світло-зеленого відтінку, вкрите патиною світло-блакитного та коричневого кольорів. Вінця знахідок лійкоподібні, краї заокруглені, злегка деформовані. Шийка, звужена до вершу та плавно переходить у випукле тіло посудини. Виявлений матеріал датується XVII–XVIII ст.

Об'єкт 31 зафіксований у секторі 3 на глибині 4,7 м у квадраті Ж/8. Він має прямокутну форму, розмірами 1,5×0,8 м, із пологими стінками та рівним дном, завглибшки 0,4 м. Заповнення об'єкта однорідне, складається із темно-сірого супіску насиченого каменями пісковіку та дрібними уламками цегли. Рухомого матеріалу не виявлено.

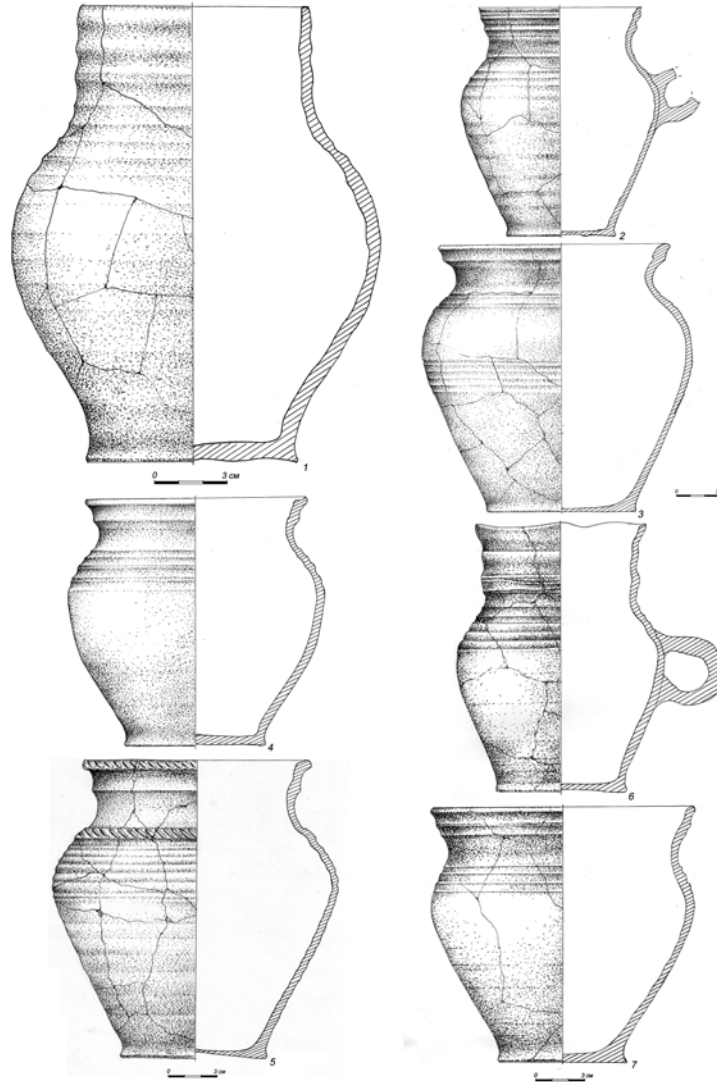

Рис. 6. Керамічні вироби з об'єктів 19, 20.

Fig. 6. Ceramics from objects 19, 20.

Об'єкт 32 виявлений у квадраті Є-Ж/8 на глибині 4,75 м у секторі 3. У плані форма об'єкта овальна, діаметром 0,9 м та глибиною 0,6 м. Заповнення однорідне, складається із темно-сірого супіску, каменів пісковіку та дрібних уламків цегли. Рухомого матеріалу не виявлено.

Підсумовуючи, треба зазначити, що найбільшу категорію виявлених речей займають вироби з кераміки (1093 одиниці). Виявлені керамічні знахідки датуються від XII ст. до початку XX ст.

Варто зосередитися на посуді XII–XIII ст., оскільки весь інший посуд часто трапляється серед колекцій кераміки, отриманих у результаті розкопок у м. Львові [Милян, Осаульчук, 2007, с. 695–699]. Виявлений посуд княжої доби зберігся фрагментарно. Він представлений фрагментами денець, стінок та вінець горщиків. Усі вони виготовлені із добре відмученої глини із домішкою дрібнозернистого піску. Випал не завжди однорідний, на що вказує поверхня виробів, частина знахідок у зламі тришарова. Поверхня сірих та коричневих кольорів, подеколи вкрита білим ангобом. Виявлені денця плоскі, тонкостінні, на зовнішній стороні часто зі слідами піщаної підсипки. Верхня частина горщиків інколи орнаментована врізними горизонтальними смугами та хвильками.

Найчисленнішу групу горщиків становлять посудини із конусоподібним тілом, плоским дном та високими плечиками, короткою шийкою, що поділяється за формою на два види (вертикальна чи увігнута дугою), із різким переходом до плечика та вінчиків. Вінця відігнуті на зовні, краї заокруглені, підняті вгору, із внутрішнього боку мають виїмку. Декілька фрагментів вінець із сильно потовщеними краями. Такий тип горщиків найбільш розповсюджений у Галицькій землі в XII–XIII ст. Час їхнього поширення на вказаній території припадає на XII ст. [Малевская, 1969, с. 6–7].

У результаті рятівних археологічних досліджень, проведених на ділянці відведеної під забудову на вул. Краківська, 6–12, отримано вагомий результат, що доповнюють історію Львова у середньовіччі та в новий час. Загалом на рівні верхньої межі материка виявлено та досліджено 32 різночасові об'єкти: сімнадцять XII–XIII ст. (об'єкти 1–17), шість пізнього середньовіччя (об'єкти 19, 20, 22, 23, 26, 27) та дев'ять нового часу (об'єкти 18, 21, 24, 25, 28–32). Їхнє дослідження суттєво доповнило відомості про заселення та побут на цій ділянці аж до початку XX ст. Окрім цього, тут виявлено та досліджено декілька нерухомих об'єктів, які мають велике історико-культурне значення і перспективу музеєфікації у майбутньому, а саме – кам'яні мури підвальних приміщень будинків № 10–12 (XVI–XIX ст.), які перебувають у доброму стані збереження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Зіморевич Б.* Потрійний Львів : Leopolis Triplex. – Львів, 2002.
2. *Крип'якевич І.* Історичні проходи по Львову. – Львів, 1991.
3. *Малевская М. В.* К вопросу о керамике Галицкой земли XII–XIII вв. // КСИА АН СССР. – 1969. – Вып. 120.
4. *Мельник Б.* Вулицями старовинного Львова. – Львів, 2002.
5. *Милян Т., Осаульчук О.* Попередні результати археологічних досліджень на вулиці Друкарській, 9, у Львові // Записки НТШ. Т. ССЛІІІ. Праці археологічної комісії. – Львів, 2007. – С. 695–699.

Н. Войтович, М. Войтович, І. Назар

ISSN 2078–6093. Археологічні дослідження Львівського університету. 2012. Випуск 14–15 273

6. *Шишак В., Войтович Н., Могитич Р.* Археологічні дослідження на вул. Краківській-Вірменській у 2007 р. // *Фортеця : збірник заповідника “Тустань”: на пошану Михайла Рожка.* – Львів, 2009. – С. 394–403.

Стаття: надійшла до редакції 14.09.2011
прийнята до друку 10.11.2011

**ARCHAEOLOGICAL INVESTIGATIONS IN THE
LVIV DOWNTOWN ON KRAKIVSKA STR., 6–12 IN 2010**

Nazar VOITOVYCH

Maria VOITOVYCH

Ivan NAZAR

Institute of Archaeology of National Academy of Sciences of Ukraine

Scientific Research Centre “Rescue archaeological service”

24, Vynnychenka Str., Lviv, 79008, Ukraine

e-mail: ras91@ukr.net

The results are presented of rescue archaeological and architectural investigations in Lviv, Krakivska Str., 6–12 in 2010. These investigations revealed remains of several stone houses of 16th – 18th centuries. Overall, there were discovered 32 objects, stratigraphy layers and numerous materials of 12th – 19th centuries.

Key words: Lviv, Krakivska Str., archaeological investigations, stone house, ceramics.

**АРХЕОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В СРЕДМЕСТЬЕ ЛЬВОВА
НА УЛИЦЕ КРАКОВСКОЙ, 6–12 В 2010 ГОДУ**

Назарий ВОЙТОВИЧ

Мария ВОЙТОВИЧ

Иван НАЗАР

Научно-исследовательский центр “Спасательная археологическая служба”

Института археологии НАН Украины,

ул. Винниченка, 24, Львов, 79008, Украина,

e-mail: ras91@ukr.net

Опубликованы результаты охранных археологическо-архитектурных исследований на улице Краковской, 6–12 во Львове в 2010 году. Во время раскопок открыты остатки каменниц XVI–XVIII вв., 32 разновременных объекта, стратиграфические напластования и многочисленный материал XII–XIX вв.

Ключевые слова: Львов, улица Краковская, археологические исследования, каменница, керамический материал.